

Geruchten

nieuws informatie cultuur wetenschap
theologie

Nr. 30 - zomer 2009 | "In God we trust"

Inhoud

- Redactioneel | *Aarnoud van der Deijl en Dick Vos*
- 5 Krijgt de economie van het genoeg dan toch gelijk? | *Bob Goudzwaard*
- 7 Geloofscrisis en kredietcrisis | *Henk Tieleman*
- 9 Veerman trekt diepe sporen | *Richtsje Abma en Jan Offringa*
- 13 Crisis en vertrouwen in 'het Heilige Land' | *Wilma Hartogsveld*
- 15 Gedachtegoed: Een Zusje als Jezus | *Aarnoud van der Deijl*
- 16 In God we trust | *Stephan de Jong*
- 18 Persbericht, Studiedag Op Goed Gerucht 26 juni 2009

Redactioneel

Peter! was de kop van het miltje dat Jan Offringa op 23 april rondstuurde. Zelfs witte rook verspreidt zich tegenwoordig digitaal. Het nieuws betrof natuurlijk Peter Verhoeff op wie de Protestantse Kerk de komende vier jaar gebouwd zal worden.

Als opgoedgeruchters wisten we al dat hij een kei was. De verleiding is groot om Peter te zien als 'onze man', maar ik heb begrepen dat hij juist het vertrouwen van de synodeleden heeft gewonnen door in de afgelopen jaren met een tomeloze inzet zijn liefde voor de gehele kerk te tonen. En laten we wel zijn: wat dat betreft heeft hij in Gerrit de Fijter een goede voorganger. Mét alle theologische verschillen was er tussen De Fijter en *Op Goed Gerucht* toch een hartelijke verhouding ontstaan en was hij regelmatig aanwezig op onze studiedagen. Een woord van dank aan zijn adres is dus zeker op zijn plaats. Hoe dan ook: we feliciteren Peter Verhoeff van harte en wensen hem veel geestdrift en geestkracht toe bij deze verantwoordelijke klus.

Dan stond er nog een belangrijk punt op de agenda van de synode: het rapport Veerman. Op 16 maart was er een extra studiedag van *Op Goed Gerucht* hierover. De open brief die daaruit voortkwam is na te lezen op onze website www.opgoedgerucht.nl > inhoudelijk). Het schijnt dat ons antwoord tot de meest positief getoonzette bijdragen behoorde. Intussen was er een tweede versie van het rapport verschenen, *De hand aan de ploeg*. Jan Offringa en Richtsje Abma schreven in *Woord en Dienst* een bijdrage waarin de gedachten uit de open brief zijn geactualiseerd en toegesneden op deze tweede versie. We drukken het artikel hier met toestemming van *Woord en Dienst* nogmaals af. Nu Veerman zelf geen kans meer ziet om dit rapport verder uit te werken, zou je wellicht mogen verwachten dat wij als *Op Goed Gerucht* een vervolgoedpracht krijgen?

De kredietcrisis – dat is het hoofdthema van dit nummer van Geruchten in de aanloop naar de volgende studiedag. Religie en economie hebben zeer veel met elkaar gemeen. Het taalveld alleen al. Religie bedient zich van economische metaforen: schuld, boete, vergelding, vrijkopen. Aan de andere kant lijkt economie soms door en door religieus. De ‘onzichtbare hand’ die Adam Smith waarnam achter de vrije markt, lijkt zó aan vraag 10 van de Heidelberger Catechismus te zijn ontleend. En de ideoloog van het neoliberalisme Von Hayek baseerde zijn theorie op de etymologie van het Griekse werkwoord *alasso* dat zowel ‘uitwisselen’ als ‘verzoenen’ betekent. Waar mensen vrijelijk goederen en diensten kunnen uitwisselen, zal als vanzelf iedereen met iedereen verzoend raken.

Ooit zag ik in Athene een groot gebouw met ‘*trapeza pisteos*’ erop. Ik vroeg mij af wat een ‘tafel des geloofs’ nu zou kunnen zijn. Tot ik mij realiseerde dat ‘*trapeza*’ ook ‘bank’ kan betekenen. De wissel tafels die Jezus omvergooit in de tempel, zijn gewoon omvallende banken. En *pistis* betekent niet alleen geloof (*credo*), maar ook krediet. Mijn geloofstafel was dus een kredietbank.

Henk Tieleman legt ons als cultureel antropoloog uit hoe dat zit: economie en religie zijn allebei fiduciaire systemen, gebouwd op vertrouwen. In zijn bijdrage zit iets relativerends: ook al vallen de banken om, er wordt toch gegeten. Zo is het met kerken misschien ook: al zijn de kerken leeg, de mensen blijven geloven en bidden. Bob Goudzwaard vroegen we wat het Appèl van Antwerpen nu behelst en of de huidige crisis het gelijk van de economie van het genoeg aantoonst. Moeten we verlangen naar nieuwe groei of hebben wij die grenzen aan de groei (Club van Rome) nu eindelijk bereikt?

Stephan de Jong doet als een van de organisatoren van de komende studiedag alvast een poging de theologie van giftige hypotheek af te helpen. Wilma Hartogsveld schrijft over een geheel andere vertrouwenscrisis, die tussen Israël en de Palestijnen, en over het parallelle proces dat zich in onze kerk afspeelt: met wie voelen wij ons - al dan niet onopgeefbaar - verbonden?

Door dit blad heen vinden jullie **FRAGMENTEN** van preken en andere bijdragen die Dick Vos van jullie ontving. De vraag was: hoe komt de kredietcrisis in jullie (kerkelijke) omgeving ter sprake? Verder nog een filmtip als gedachtegoed.

Aarnoud van der Deijl en Dick Vos

WONDERBAARLIJKE VERMENIGVULDIGING

Wat onze Heer Jezus Christus doet met brood dat hebben onze bankiers de afgelopen jaren gedaan met geld. Ze hebben het op onbegrijpelijke manieren verveelvoudigd en dat is niet goed afgelopen. (...)

De kerkvader Augustinus heeft gezegd dat er materiële dingen zijn, waarvan je steeds minder krijgt als je ze met meer deelt. Maar de dingen waar het écht op aankomt in het leven, worden méér door ze te delen. Zo is het ook in onze lezing. | DR. RICK BENJAMINS, BEUNINGE | PREEKFRAGMENT 22 MAART 2009

Krijgt de economie van het genoeg **dan toch gelijk?**

Bob Goudzwaard

Voor degenen die zich willen inzetten voor een meer houdbare en rechtvaardige toekomst in de wereld en zich daarom aangesproken weten door het pleidooi van een economie van het genoeg in de rijke landen – zoals Harry de Lange dat voortreffelijk vertolkte – is deze tijd van een diepe economische crisis wellicht meer verwarrend dan ze zelf willen toegeven.

Een economische crisis is immers een tijd van toenemende werkloosheid en bestedingsuitval; in de meeste economische sectoren is er een tekort aan koopkrachtige vraag, zowel vanuit het binnenland als vanuit het buitenland. Zo'n crisis moet je dus met man en macht bestrijden. Maar als je dat doet door een krachtig bestedingsherstel na te jagen, vergroot je via de gestegen productie de milieuproblemen en versterk je de wereldwijde jacht op de nog gebleven voorraden van grondstoffen en energie. Het lijkt op een wip: laat je de economie naar de kant van bestedingsherstel doorslaan dan gaat de kwaliteit van het milieu achteruit, maar kies je voor duurzaamheid dan kun je een spoedige uitweg uit de crisis wel vergeten.

Drie argumenten werpen een ander licht op deze ogenschijnlijke paradox.

In de eerste plaats: het is echt niet nodig het inderdaad noodzakelijke bestedingsherstel alleen over de schijf van een opnieuw groeiende materiele consumptie te laten lopen. Ook bestedingen (investerings) in de maatschappelijke zorg, het onderwijs en een vergrote duurzaamheid (zoals alternatieve energiebronnen en milieubesparingen) kunnen aan het

begin van het economisch herstel staan, met zelfs - overeenkomstig de berekeningen van Roefie Hueting - een grotere werkgelegenheid als gevolg. Dat houdt wel in dat de particuliere besteedbare inkomens dan minder zullen kunnen stijgen.

In de tweede plaats is het bij een wereldwijde crisis helemaal niet nodig om allereerst aan een bestedingsherstel in de rijke economieën te denken. De huidige crisis is een uitgelezen moment om - al dan niet via het IMF en al dan niet via schuldkwijtschelding - meer koopkracht ter beschikking te stellen aan de armere en vaak met grote schuldenlasten beladen landen in het Zuiden. Hun herstel en hun koopkrachtige vraag kan ons mede uit het economische slop trekken.

In de derde plaats - en dat is wellicht het belangrijkste - moeten we heen leren kijken door de impliciete marktgeoriënteerde bestedingsdrang die alle westerse economieën eigen is.

De productiviteit in de marktsector stijgt elk jaar met zo'n twee of drie procent per werkende door voortdurend nieuwe technische vindingen en een vergrote efficiency. En dat is nog maar een gemiddelde. Philips had in de jaren '70 zelfs een gemiddelde productiviteitsverhoging van zo'n 8% per jaar. Er is jaarlijks een bestedingsgroei van zo'n drie procent nodig om iedereen in de marktsector aan het werk te houden. En wanneer we ook maar iets minder besteden komt de economie in een dip! Het is de achtergrond van president Eisenhowers befaamde uitspraak: *"It is a duty of every American to consume"*. Een plicht die de Amerikanen tot nu

toe behoorlijk gretig vervuld hebben. Uit het oogpunt van goed milieubeheer en een faire verdeling van goederen over de aarde is deze plicht echter rampzalig te noemen.

De crisis is het uitgelezen moment om vraagtekens te plaatsen bij de vanzelfsprekendheid van het streven naar een altijd hogere productiviteit in de marktsector. En dan met name waar het gaat om de technologisch aangedreven hogere productiviteit van energie-opslorpnde en milieuverontreinigende producten. Anders gezegd: de technologie behoort te worden bevrijd van een veel te eenzijdige oriëntatie op de marktsector en op de daar te bereiken financiële resultaten. Technologie hoort in een rijke volwassen maatschappij allereerst de (her)oriëntatie op duurzaamheid in onze economieën te dienen, en niet de verhoging van het – niet met echte welzijns-groei gecorreleerde – Bruto Nationaal Product.

Hiertoe hebben de door vele kritische economen en beleidsmakers ondertekende *Verklaring van Tilburg* en het daarop volgende *Appel van Antwerpen* krachtig opgeroepen. Van de geijkte soort verhoging van onze marktgeoriënteerde groei dienen we langzamerhand onze buik vol te hebben. En dat impliceert opnieuw de keus voor een economie van het genoeg.

Prof. dr. Bob Goudzwaard is emeritus hoogleraar economie. Begin dit jaar verscheen onder redactie van Bob Goudzwaard en anderen de bundel *Wegen van hoop in tijden van crisis*, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 2009. ISBN: 978 90 5881 3831, € 25,-

'In dit boek roept Goudzwaard ook, zelf expliciet vanuit zijn christelijke geloofsvisie redenerend, mensen uit islamitische en nog andere levensbeschouwelijke kring op, om vanuit hun achtergrond mee te werken aan de omslag naar een solidaire en duurzame wereldsamenleving.' Herman Noordegraaf in: *Woord & Dienst* 58/7, 27 maart 2009.

WAT KUNNEN KERKEN DOEN?

In de eerste plaats gaat het erom, pastoraal en diaconaal, oog en oor te hebben voor de directe nood van mensen. Die nood kan materieel van aard zijn, in de vorm van verlies van werk en inkomen. De nood kan echter ook en tegelijkertijd een meer spiritueel karakter aannemen, in de vorm van angst en zorg over de toekomst. Pastoraal gaat het erom mensen in dit soort situaties nabij te zijn, hun verhaal te laten vertellen en ze daarmee ook in staat te stellen om weer op verhaal te komen. Diaconaal gaat het erom deze situaties en verhalen van mensen te begrijpen in hun maatschappelijke context, en waar mogelijk hen met raad en daad ter zijde te staan. Maar ook gaat het om het stellen van de vraag wat deze ervaringen van mensen betekenen voor de betrokkenheid van de kerk op de samenleving. Daarbij is ook de meer wereld-diaconale lijn aan de orde, wat betekent deze problematiek voor mensen elders en daarmee voor de visie van de kerk op de wereldverhoudingen. | DS. TRINUS HOEKSTRA, ARNHEM | (PROJECTMANAGER BIJ HET BINNENLANDS DIACONAAAT VAN KERK IN ACTIE EN MEDEDIRECTEUR VAN DISK). UIT: DE LUDGERLEZING 'KERK EN CRISIS', ZELHEM, 19 MAART 2009

Geloofscrisis en kredietcrisis

Henk Tieleman

Religie en economie hebben gemeen dat het beide fiduciaire systemen zijn: ze werken zolang mensen er vertrouwen – fiducia – in hebben en erin geloven. ‘God troont op de lofzangen Israëls’, luidt het in Psalm 22, en dat roept het beeld op dat zonder die lofzangen er ook geen troon zou zijn – misschien wel geen god, althans niet dezelfde god.

Voor de economie is ‘vertrouwen’ is inmiddels een gevleugeld woord als het gaat over de economie. Het is pijnlijk duidelijk geworden dat ook economische tempels (banken) en hogepriesters (CEO’s: *chief executive officers*) alleen kunnen functioneren als mensen erin geloven.

Toch is er zelfs na de diepste crisis in de economie altijd nog een soort ‘economie’. Er moet gegeten worden en gewerkt, het werk moet verdeeld en de vruchten ervan ook. En dan heb je weer een economisch systeem, linksom of rechtsom.

Ook de religieuze orde kan wankelen of instorten. Wegens falende hogepriesters of hun frauderende zonen (1 Sam. 2), moordende kruisridders in de Stad van Vrede, aflatverkopende pausen en hun agenten, Deutsche Christen in Nazi-Duitsland of collaborerende Oosters-orthodoxe kerken achter het ijzeren gordijn, met alle lelijke krassen op de

religieuze blazoenen van dien. Maar ook ‘religie’ verdwijnt niet zomaar, net zo min als ‘economie’. Misschien geldt ook hier dat mensen er niet zonder kunnen.

In de visie van Karin Armstrong (*The Great Transformation*) hebben mensen praktisch gezien twee categorieën van kennis of van denken nodig. De ene noemt ze de *logos*, de praktische of instrumentele rationaliteit die onmisbaar is voor het dagelijks leven; over hoe een fornuis werkt, of een auto, en over wat je wel kunt eten en wat niet. Daarnaast zijn voor het dagelijks leven ook andere inzichten of ‘kennis’ nodig, zoals waardeoordelen. Mensen moeten voor zichzelf grenzen trekken tussen goed en fout, mooi en lelijk, betamelijk en onbetamelijk. Die kennissoort – die zij *mythos* noemt – kan niet worden ‘uitgerekend’ of in een laboratorium ‘bewezen’, die wordt ‘gekozen’. De *mythos* voorziet in praktische waardeoordelen, door mensen bedacht en aan elkaar doorgegeven (‘traditie’) in de vorm van verhalen, verpakt als mythen en gelijkenissen en uitgebeeld in rituelen en kunstwerken. De verbeelding aan de macht; speelruimte voor de geest. Deze verhalen beschouwen mensen als een kostbaar bezit. Ze nemen ze serieus, houden zich eraan vast, herkennen er hun eigen levensverhaal in, en vatten ze op als

kader en kompas. Kortom, ze ‘geloven’ erin. Zonder geloof vaart niemand wel.

Maar intussen is het ‘geloof’ waaraan mensen zich als ware baronnen van Münchhausen vasthouden en optrekken, is – hoe onmisbaar misschien ook – wel een chronisch wankel systeem. Het gaat over onbewezen beelden en ‘onbewijsbare’ idealen, over onverifieerbare voorstellingen. En voor elke soort geloof geldt: de wereld rondom is vol ongeloof. Om desondanks het vertrouwen in de eigen voorstellingen te bewaren, is altijd heel wat kunst- en vliegwerk nodig. Want hoe stel je zeker dat het verhaal deugt? Dat vertrouwen komt als regel van wat Peter Berger (*The Sacred Canopy*, vert.: *Het hemels baldakijn*) een ‘plausibiliteitstructuur’ noemde, die gevormd wordt door een gemeenschap van geloofsgegoten. Als er maar voldoende gerespecteerde anderen zijn die minimaal zeggen hetzelfde verhaal belangrijk te vinden – verwanten, vrienden, vorsten of volgelingen – dan is in zo’n plausibiliteitstructuur snel voorzien. Het is dan ook een klassieke zorg van (religieuze) gemeenschappen om ketters, dissidenten, afvalligen en anderen die de plausibiliteit van ‘het verhaal’ bedreigen – en daarmee de stabiliteit van de gemeenschap – buiten de deur te zetten en te houden.

Kerken en hun instituties waren eeuwenlang de wisselwachters en schatkamers van het 'officiële' geloofssysteem. Maar nu lopen ze in hoog tempo leeg en dreigen om te vallen, als waren het banken. De banken redden we echter, koste wat kost. Hebben we de banken meer nodig dan de kerken? Of kunnen we een vergelijkbare reddingsactie voor de kerken optuigen?

Het ligt niet erg voor de hand. Het blijkt voor kerken veel moeilijker dan in de economie om de bakens wezenlijk te verzetten bij het verlopen van het getij. In religie – anders dan in de economie – zijn veel meer 'eeuwige geloofswaarden' binnengeslopen, die zich niet zo makkelijk laten vernieuwen. Economen hebben het gemakkelijk. Ze kunnen gewoon zeggen dat het economische geloof van voorheen is 'bijgesteld' of 'geactualiseerd', vanwege 'voortschrijdend inzicht', 'andere tijden, andere zeden', en zo meer. De supermarkt stelt het assortiment bij en de overheid haar fiscale regelingen. Slechte financiële producten worden versneld uit de markt gehaald, en dat is het zo'n beetje.

Religieuze instituties kunnen ernstig belast te zijn met de verkeerde keuzen uit het verleden, en zo opgescheept zitten – om maar even in het eigentijdse economische jargon te blijven – met 'slechte hypotheek' en andere derivaten (onbruikbare moraal, verkeerde politieke allianties, achterhaalde wetenschap). Het probleem is dat oude geloofsblijdenissen, eeuwig waarheden, pauselijke onfeilbaarheden en allerlei dogmatieke

ballast zich niet zo gemakkelijk uit de schappen en de boeken laten halen en vervangen door verse waar. Want als de eeuwig waarheid van gisteren simpelweg wordt bijgesteld, wat zegt dat over de houdbaarheidsdatum van het nieuwe aanbod?

Misschien zitten kerken onbedoeld vooral zichzelf in de weg bij de aanpassing van het kerkelijk 'assortiment' aan de verlangens van moderne religieuze 'consument'. Er zijn inmiddels veel mensen 'uitgestapt' en overgestapt op een particulier ingevulde levensbeschouwing. Zij die de 'de kerk' nog wel frequenteren – en haar beheren – zijn steeds minder een representatieve afspiegeling van de samenleving. Ze zijn relatief orthodox en daarmee sterker dan de gemiddelde en inmiddels 'ongebonden' religie-zoeker gericht op het (kerkelijk) verleden. Dit leidt tot een zelfversterkend proces, waarin het steeds moeilijker wordt om van de 'slechte hypotheekpakketten' uit het verleden af te komen. Al is het maar omdat het spraakmakende deel van de eigen achterban er in toenemende mate emotioneel teveel aan vastzit. In de economie worden onorthodoxe wegen bewandeld om onmisbaar geachte instituties te redden en het functioneren ervan kritisch tegen het licht te houden. Vertrouwensbreuken moeten zoveel mogelijk hersteld door nieuwe leiders aan te zoeken, nieuwe regels en doeleinden te formuleren en de dienstverlening aan te passen aan de wensen van samenleving en publiek. Beunhazerij wordt afgestraft en de overheid trekt een strak toezichthoudende rol naar zich toe.

Maar hoe zouden de 'parallele' reddingsprocessen eruit moeten zien in de religie? Wie zou moeten uitmaken wat beunhazerij is? En: wil het publiek nog wel de diensten van de grote instituties? Of past het bij de nieuwe tijd om je naar eigen smaak en voorkeur te bedienen van het veelkleurige aanbod dat voorhanden is?

Misschien is dat laatste wel het moderne beeld van onze religiositeit. Men kan dat betreuren, omdat georganiseerde religie en kerken op veel manieren van vitaal belang zijn geweest voor mensen en samenlevingen. Tenslotte lijkt het ook een 'experiment', dat nieuwe syncretisme waarmee mensen volgens eigen smaak en menu hun religieuze kostje bij elkaar scharrelen. Maar als dat inderdaad de toekomst is, dan is er weinig nieuws onder de zon. Want ook in Europa – met uitzondering van het hoogtij van de kerken, globaal de negentiende en een stukje twintigste eeuw – is het voor de meeste mensen in feite altijd zo geweest.

prof. dr. Henk J. Tieleman is hoogleraar Godsdienstsociologie, in het bijzonder de wisselwerking tussen godsdienst en economie, aan de Universiteit Utrecht.

‘VERKOOP ALLES WAT U BEZIT EN VERDEEL DE OPBRENGST ONDER DE ARMEN’

De kerk is een organisatie die er morgen en ook nog overmorgen wil zijn. Zij wil dat niet voor zichzelf, maar met het oog op het getuigenis van de verwachting waar ze uit leeft. Het is de vraag of deze verwachting gediend is met het eenmalig besteden van alle middelen, want daarmee veronachtzaamt zij mogelijk de verantwoordelijkheid voor haar eigen voortbestaan dat in het teken staat van het doorgeven van de verwachting waar ze uit leeft. We zouden dus kunnen zeggen dat sparen en beleggen van kerkelijke middelen is toegestaan mits dit de verwachting dient waar de kerk uit leeft: het aanbreken van de heerschappij van God van gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping. | DS. TRINUS HOEKSTRA, ARNHEM | (PROJECTMANAGER BIJ HET BINNENLANDS DIACONAAT VAN KERK IN ACTIE EN MEDEDIRECTEUR VAN DISK). UIT: DE LUDGERLEZING ‘KERK EN CRISIS’, ZELHEM, 19 MAART 2009

Veerman trekt diepe sporen en voren in het protestantse landschap

Richtsje Abma | Jan Offringa

Eind vorig jaar debatteerde de synode over het rapport van de commissie Veerman ‘De wissel voorbij: het spoor en de bielzen’. Daarin worden grote veranderingen bepleit voor de protestantse gemeenten in ons land en voor het werk van predikanten en kerkelijk werkers. Ondertussen is de kritiek op dit rapport verwerkt in een nieuwe rapportage ‘De hand aan de ploeg’, die in april ter synode kwam. Het boerenwerktuig in de titel laat zien dat Veerman enigszins gas terugneemt – het wordt geen HSL - en de vertrouwde omgeving zoekt van zijn oude ministerie. Zijn plannen echter zijn er niet minder op geworden, maar hebben gewonnen aan realiteitsgevoel. Toch blijven ook nu nog belangrijke zaken onhelder en gevoelig voor kritiek. De stuurgroep van Op Goed Gerucht reageerde eerder, na een interne bezinning voor leden op 16 maart, in een open brief kritisch welwillend op ‘De wissel voorbij’ (zie *hieronder*). Hier maken we opnieuw de balans op naar aanleiding van ‘De hand aan de ploeg’.

Waardering

Het is van groot belang dat met deze rapporten in onze kerk de urgentie tot verandering op tafel ligt. Er moet echt iets gebeuren om zodanig georganiseerd te zijn dat aan kleiner wordende gemeenten een gezond perspectief

wordt geboden. Ook herkennen we de uitdaging het werk van predikanten en kerkelijk werkers aantrekkelijk te houden, en de kwaliteit daarvan te bevorderen. Terecht signaleert Veerman het gevaar van versnippering: de groei van het aantal parttime banen in de kerk. Dat betekent een verschraling van de professionele ondersteuning in de gemeente en een verdere isolering van de pastor. Hij of zij sluit zich op in het plaatselijke werk en laat zich steeds minder zien bij ontmoetingen daarbuiten. Het is een goede zaak dat deze en andere problemen in hun samenhang aan bod komen.

Samenwerking

De kracht van Veerman ligt ook in zijn pleidooi voor meer samenwerking in de kerk. In eerste instantie waren de voorstellen hiertoe met name gericht op predikanten en kerkelijk werkers. Zij dienden in min of meer gelijkgezinde teams hun taken te verdelen en hun eigen specialisme te ontwikkelen. Op die manier worden ook kleinere gemeenten bediend, en hoeft niemand het beruchte schaap met de vijf poten te worden. Dit voorstel kreeg echter vorm in een sterk van bovenaf aangestuurd model, met onnodige hiërarchische lijnen. In de nieuwe voorstellen van 'De hand aan de ploeg' is dat terecht verdwenen. Men stuurt nu aan op meer spontane groei van onderop, waarbij niet alleen pastores maar ook kerken zelf kiezen voor onderlinge samenwerking. De classis en de werkgemeenschap van pastores krijgen hierbij een belangrijke stimulerende en coördinerende rol. Dat is winst, al blijft dat laatste ook een zwakke schakel in de plannen. Het is namelijk de vraag of deze zeer pluraal samengestelde, vanouds niet al te sterke lagen in de kerkelijke organisatie, deze rol kunnen waarmaken.

Vertrouwen

In het algemeen kun je zeggen dat de aanpak van de commissie Veerman impliciet vraagt om een cultuur van vertrouwen. Tussen collega's onderling, die uit heel verschillende modaliteiten stammen. Maar ook tussen plaatselijke pastores en de landelijke kerk. Dat vertrouwen ontbreekt nogal eens zolang de PKN de indruk wekt een eenzijdige koers te varen. Zoals een collega onlangs kernachtig verwoordde: 'Ik vertrouw de plannen niet, want ik vertrouw de landelijke kerk niet'. Op dit terrein is er nog veel te doen, en zou een synodale enquête niet misstaan. De vraag hoe onze protestantse kerk op allerlei niveaus creatief kan omgaan met haar pluraliteit, en de onderlinge betrokkenheid en verbondenheid van meer orthodoxe en meer moderne gelovigen kan stimuleren mag eigenlijk niet ontbreken in de integrale aanpak van Veerman.

Onhelder

Ook in de laatste rapportage laten meerdere aanzetten zich nog moeilijk beoordelen. Bijvoorbeeld rond de voorgestelde permanente educatie van de predikant. Die concentreert zich sterk op de eerste tien jaar van iemands loopbaan, en lijkt daarin zowel inhoudelijk als financieel veel te eisen. Wel heeft de commissie nu behartenswaardige dingen geschreven over de beoogde specialisatie in het vijfde tot zevende jaar. Deze staat volgens haar betrekkelijk los van de taakverdeling binnen de werkgemeenschap van predikanten, en kan breed gekozen worden. Het hoeft niet om een strikt theologische specialisatie te gaan, want ook vakken als

APPEL VAN GODSWEGE

In de kerk mogen we ook beseffen dat het streven naar duurzaamheid zonder spiritualiteit, zonder geloofsbeleving en zonder het vieren van geloof, hoop en liefde gemakkelijk gaat lijden aan activisme en vermoeidheid. Een elan is nodig dat het streven naar duurzaamheid een ontspannen, creatief en aanstekelijk karakter geeft. Zou de kern van dit elan niet het besef kunnen zijn dat ons leven van meet aan bestemd is om duurzaam te zijn? Van Godswege is ons leven ‘rust en duur gegund, zin en samenhang’ zoals Willem Barnard zo mooi dicht in gezang 225.

Duurzaamheid is ons gegund ... maar is tegelijk afhankelijk van de zorgzame wijze waarop wij omgaan met de aarde onder onze voeten, de natuur rondom ons en de mensen waarmee we samenleven en samenwerken. God gunt ons leven rust, duur, zin en samenhang, maar durven wij op deze gunst in te gaan door op onze beurt onszelf, elkaar en de ons omringende natuur die rust, duur, zin en samenhang ook te gunnen? | DS. TRINUS HOEKSTRA, ARNHEM | PREEKFRAGMENT 15 MAART 2009

bestuurskunde, filosofie of musicologie behoren tot de mogelijkheden. Deze breedte kan de kwaliteit van de kerk als maatschappelijke organisatie ten goede komen. De onhelderheid zit echter in wat er na deze fase van specialisatie te gebeuren staat. En of dit een aantrekkelijk alternatief vormt voor de huidige situatie. Terecht merkt de Bond van Nederlandse Predikanten hierover op in zijn laatste commentaar: ‘Over de invulling van de permanente educatie wordt nog niets gezegd. In ieder geval zal daarover meer duidelijkheid moeten zijn alvorens aan de orde kan worden gesteld of (een deel van) het studieverlof vervangen kan worden door andere vormen van permanente educatie’.

Superpastor

Een andere vraagteken is de aanstelling een bovenregionale ‘pastor pastorum’, die in een groot gebied (100-150) predikanten gaat begeleiden en beoordelen. Deze figuur zweeft ergens tussen een aantal gezamenlijke classes en de landelijke kerk in. Sommigen zien hierin een nostalgisch verlangen naar de oude provinciale scriba in de Hervormde Kerk. Het nut van deze functie blijft onduidelijk in de plannen. Is deze persoon echt in staat predikanten te begeleiden en te stimuleren? Of wordt deze pastor binnen de kortste keren een vergadertijger of regelneef? Hier dreigt het gevaar een onnodig tussenniveau in de kerk te creëren, met bijbehorende papierwinkel en bureaucratie. Wat gaat er bijvoorbeeld gebeuren met de schriftelijke verslagen van de talrijke beoordelingsgesprekken die deze persoon houdt met de plaatselijke pastores? Op plichtmatige rapportages zit niemand te wachten in een tijd van afnemende menskracht en oplopende werkdruk.

Poules

De voorstellen lijden aan een onduidelijke scheiding tussen de kerk als zorgzame en stimulerende werkplek, en de kerk als controlerende bestuurlijke organisatie. Dat laat zich niet in één persoon verenigen. Ook maakt dit pastores sterk afhankelijk van één persoon die je al dan niet kan liggen. In haar open brief bepleit OGG de vorming van een of meerdere landelijke poules met deskundigen. Daarin kunnen meerdere competenties verenigd

worden: werkbegeleiding en supervisie voor pastores, stimulering van teamvorming, professionalisering van de werkgemeenschap, advisering van gemeenten bij samenwerking, conflicthantering en mediation bij problemen. Met een divers aanbod in zulke breed samengesteld poules krijgen pastores en gemeenten de nodige keuzevrijheid in hun begeleiding. Zulk maatwerk past in ons beeld van een landelijke kerk die zo zorgvuldig mogelijk ondersteunend en voorwaardenscheppend bezig is voor ieders optimaal functioneren.

Centraal

Ondanks het eerder gesignaleerde wantrouwen kun je de vraag stellen of in de plannen niet te gemakkelijk - enkel om financiële reden - is afgezien van een centraal werkgeverschap in de kerk. Daarvoor ligt al wel een voorstel op tafel voor de studentenpastores. Zou dat ook niet voor gemeentepredikant kunnen gelden? Natuurlijk onder strikte voorwaarden. Het mag niet ten koste gaan van de vrijheid van het ambt. Ook kan er geen verplichting tot solliciteren en verkassen komen. Maar het bevordert ongetwijfeld een flexibele werkorganisatie, en verbetert de mogelijkheden tot een eigentijdse loopbaanbegeleiding en – ontwikkeling. Veerman had best de voor- en nadelen op een rijtje mogen zetten. Ook omdat zijn voorstellen nu iets houden van jonge wijn in oude zakken: een modern en flexibel werkmodel en ‘personeelsbeleid’ krijgt vorm binnen een verouderde kerkstructuur. Misschien is de door hem voorgestelde ploeg te traag, en moet de handrem eraf. Zodat de kerk nog een paar wissels meer neemt, en echt de vaart krijgt van een moderne trein.

Dit artikel verscheen eerder – bijna ongewijzigd – in *Woord & Dienst* 58/9, 24 april 2009

MAMMON

“Ik loop door de stad Rotterdam, waarvan de mensen mij almaar liever worden. In de straten, op de hoeken, bij de stoplichten, op talloze plaatsen in de stad zijn de altaren van Mammon opgericht. Reclame, reclame, reclame. Waar ik ook om mij heen kijk, vindt die dubbele omkering plaats. Ik, beeld van God, wordt omgesmeed tot beeld van Mammon. Van doel word ik middel, doordat geld tot doel is verheven. Ik, middel, ding, om mij zo snel mogelijk zo veel mogelijk geld uit de zak te kloppen, zodat anderen daarvan zo snel mogelijk zo veel mogelijk profiteren. Mijn dochter vraagt of zij naar de disco mag. Of ik ook het geld voor de toegang daarvoor wil leveren: 20 Euro. Ik protesteer, omdat ik vind, dat zij haar daar gek maken. Met zogenaamde muziek die je in je buik moet voelen, en die dus zo hard staat, dat men er voor die 20 Euro ‘gratis’ oordoppen bij levert. Anders loopt zij gehoorschade op. Krankzinnig. Is er een beter voorbeeld van het maken van mensen tot middel, mijn dochter, een prachtig, gaaf kind, vol vertrouwen, beeld van God, omgevormd tot koopwaar door 130 decibel gebonk op het aambeeld van de Mammon.” | DS. DICK COUVÉE | TIJDENS HET SYMPOSIUM ‘GOD OF MAMMON?’ 13 DECEMBER 2008, PAULUSKERK, ROTTERDAM. (MET TOESTEMMING OVERGENOMEN VAN WWW.PROTESTANT.NL, 20 FEBRUARI 2009)

Als er ergens een plek op de wereld is van crisis is het wel het Bijbelse 'belofde land'. Het land waarin vertrouwen tussen God en mensen is ontstaan, op de proef gesteld, beschaamd.

Crisis en vertrouwen in 'het Heilige Land'

Wilma Hartogsveld

In haar nota 'Het Israëliisch-Palestijns conflict in de context van de Arabische wereld van het Midden-Oosten' (IP-nota) van vorig jaar heeft de Generale Synode van de PKN gesteld dat de onopgeefbare verbondenheid van de kerk met het volk Israël, de oecumenische verbondenheid met Palestijnse christenen en het opkomen voor de rechten van het Palestijnse volk samen zouden moeten gaan. De synode heeft vele uren vergaderd over het omgaan met deze problematiek.

In maart was ik op uitnodiging van de PKN - en namens OGG - in Israël en de Palestijnse gebieden onder leiding van Meta Floor en Simon Schoon. In de groep waren ook gedelegeerden uit de dienstenorganisatie, de Gereformeerde Bond en het Evangelisch Werkverband. De vraag was:

'Is de IP-nota het zoveelste rapport gevuld met mooie kreten dat al snel in de onderste bureaula verdwijnt? Of hebben we hier werkelijk iets in handen dat kan dienen als solide basis voor een geloofwaardig en integer spreken en handelen in de concrete situatie daar?'

De reis heeft heel wat bij me losgemaakt. Grootgebracht in een christelijk milieu waarin een onvoorwaardelijke steun aan het Joodse volk en de staat Israël vanzelfsprekend was, werd ik geconfronteerd met de schaduwzijden van de Joodse staat en het daarmee samenhangende lijden van het Palestijnse volk. De crisis in Israël en de Palestijnse gebieden gaat dieper dan je denkt.

Tijdens de reis hebben we diverse

ontmoetingen gehad met zowel Joden als Palestijnen, in Israël en op de West Bank. Het ene moment spraken we met een Arabische vrouw die nu in een tent op een pleintje voor haar in beslag genomen huis in Jeruzalem woont. Zij is voor de derde keer verdreven uit haar huis en de laatste keer heeft haar man het niet overleefd. Het andere moment vierden we sabbat in een Joods gezin en genoten we van goede gesprekken met deze gastvrije intellectuele mensen en hun kinderen, die momenteel in het leger dienen.

Schokkend was de ontmoeting met bewoners van een klein Arabisch dorpje op de West Bank, omgeven door Joodse nederzettingen. Het is tekenend voor de absurde situatie in dit door de internationale gemeenschap als Palestijns erkend gebied dat het nodig is dat zij 24/7 bewaakt worden door internationale vredesgroeperingen. Dit om te voorkomen dat hun kinderen onderweg naar school worden aangevallen.

Ingrijpend en vervreemdend was het om langs de muur te lopen. Negen meter hoog beton, prikkeldraad en diverse wachttorens van waaruit militairen ons nauwlettend gadesloegen, zodat ik schroomde foto's te maken. Ik voelde me er onvrij, moedeloos en machteloos, omdat ik besepte dat deze muur weliswaar zelfmoordaanslagen verhindert, maar tegelijkertijd onbegrip, apartheid en zelfs haat vermeerdert.

Hoopvol waren de gesprekken met zowel Joodse als Palestijnse mensen, die proberen van onderaf vrede en verzoening en gerechtig-

heid voor alle inwoners van het land te bewerkstelligen. Opnieuw viel me de enorme contextualiteit van alle theologie op. Voor Palestijnse christenen is een belangrijke vraag bijvoorbeeld hoe het mogelijk is teksten te lezen als 'heilige tekst', als je in die teksten land wordt beloofd en gegeven aan een ander volk; als met die teksten het huidige geweld van Israël wordt gesanctioneerd.

Kan de PKN in deze situatie vasthouden aan de onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël en opkomen voor de rechten van het Palestijnse volk? Vanuit mijzelf zeg ik: ja, dat kunnen wij. En als we het niet kunnen, dan moeten we ernaar toewerken het wel te kunnen. Want het moet.

Maar de onopgeefbare verbondenheid met het Joodse volk sluit niet uit dat we oog moeten hebben voor het onrecht dat aan beide zijden gebeurt. In alle bescheidenheid en oprechtheid zouden wij ons vrij moeten voelen beide volken aan te spreken op hun gedrag en daadwerkelijk op te komen voor de belangen van hen die lijden.

De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik er niet zoveel vertrouwen in heb. Niet in een verbetering van de concrete situatie in Israël, omdat er zoveel belangen meespelen op wereldniveau, waardoor de vrede verder weg lijkt dan ooit. Niet in de mogelijkheid tot verzoening tussen Joden en Palestijnen op de korte termijn, want de huidige politiek leidt

meer tot vervreemding en isolatie dan tot begrip en verbreding. Ook niet in de realiteitswaarde en haalbaarheid van de IP-nota binnen de huidige PKN. En dit niet vanwege de inhoud van de nota, maar vanwege het beperkte draagvlak binnen de verschillende geledingen van onze kerk.

Dat het crisis is in Israël wist ik. En het is een hele toer om ergens nog een beetje vertrouwen vandaan te halen. Dat er een crisis is in onze PKN is me echter ook opnieuw duidelijk geworden. De praktijk is dat in de ene kerk gecollecteerd kan worden voor organisaties die steun geven aan nieuwe Joodse nederzettingen op Palestijns grondgebied, terwijl in een kerk even verderop gecollecteerd wordt voor Sabeel, een organisatie voor Palestijnse bevrijdingstheologie. Je zou cynisch kunnen opmerken dat het luisteren naar en steunen van beide partijen daarmee gestalte krijgt, maar ik denk dat deze manier niet de bedoeling is. Het is goed dat de synode aandacht heeft voor deze problematiek. En het is mooi dat hierover een consensus is bereikt in de vorm van een nota. Maar als het gaat over de haalbaarheid ervan heb ik helaas weinig vertrouwen. Ik kan alleen maar hopen dat er een tijd komt dat zo'n nota meer zal zijn dan een mooi praatpapier....

Ds. Wilma Hartogsveld is predikant te Schaarsbergen.

Voor de IP-nota, zie: www.pkn.nl/kerk&israel

'GIJ ZULT NIET STELEN'

Al in de eerste versie van de Institutie (1536) legt Calvijn het achtste gebod helder uit.

Wat betekent 'Gij zult niet stelen'? Wij mogen niemand met list beroven of met openlijk geweld iets afpakken. Wij mogen mensen die onkundig zijn in zaken en contracten niet bedriegen en wij mogen mensen die niet goed op de hoogte zijn van de prijzen niet afzetten. Maar hij gaat verder. Als er in ons sprake is van enige vrees en liefde van God dan zullen we ons er "met alle macht op toeleggen, dat wij vrienden en vijanden, zoveel mogelijk, met raad en daad helpen om hun goederen te behouden. Wij zullen liever van het onze afstand doen, dan hetgeen van een ander is te ontvreemden. En niet alleen dit. Wanneer zij door geldelijke problemen worden bezwaard, zullen wij deel hebben aan hun nood en hun gebrek met onze overvloed verlichten." | CALVIJN SCHRIJFT DIT IN 1536. HIJ IS DAN 26, 27 JAAR OUD.

(MET TOESTEMMING OVERGENOMEN VAN WWW.PROTESTANT.NL, 20 FEBRUARI 2009)

Gedachtegoed | Een Zusje als Jezus

Aarnoud van der Deijl

In het filmhuis in onze gemeente ben ikzelf meestal degene die dankzij enige beroepsdeformatie in de meest uiteenlopende films allerlei bijbelse thema's meen te ontwaren. Maar na het zien van *Het zusje van Katia* van Mijke de Jong was er gelukkig nog een bezoeker die zei dat ze in dit zusje veel trekken van Jezus had ontdekt.

De link in de naam (zusje - jesus) is helaas de minst sterke, want de film is gebaseerd op de Spaanse roman *La hermana de Katia* van Andrés Barba. Maar er blijven genoeg andere overeenkomsten over.

Het zusje van Katia is een meisje van 13 jaar dat opgroeit in een Amsterdamse flat. Haar moeder is prostituee en haar zus, Katia, paaldanseres. De sfeer in deze films vol 'hoeren en tollenaars' is er echter voortdurend eentje wars van oordelen. De moeder en Katia vervreemden steeds verder van elkaar en maken voortdurend ruzie, maar de toon van de film blijft liefdevol om het tragische van de situatie te onderstrepen. Terwijl Katia 'overleeft' door zich te verslingeren aan loverboys en drugs, neemt het zusje als het ware alle zonden der wereld op zich; ze sust de ruzies, ruimt de troep op en kookt het eten. Ze staat op de grens van de volwas-

senheid, maar bezit duidelijk het vermogen om kind te blijven. Vol vertrouwen en liefde bekijkt ze de wereld om haar heen.

Tragisch is dat de moeder, ondanks alle ruzies, meer met de verloren dochter Katia lijkt te hebben dan met haar thuisgebleven zusje. Ze laat aan zusje een foto zien van de vader van Katia en zegt: 'Wat een mooie man, hè, net Katia'. 'En op wie lijkt ik?' vraagt het zusje dan. 'Dat weet ik niet', klinkt het snibbige antwoord. Ook bij dit gegeven – een kind van wie de vader niet bekend is – gaan uiteraard alle theologische bellen rinkelen. De film verwijst wat dat betreft ook duidelijk naar het sprookje van het lelijke eendje.

De enige van wie zusje enige aandacht lijkt te krijgen, is John Turner, een evangelist die zusje vaak aantreft bij het Centraal Station. John Turner – Johannes de Doper? – is echter niet werkelijk geïnteresseerd in zusje zelf, maar louter in haar bekering. Hij vertelt haar op een bepaald moment dat Jezus daar aan het kruis weliswaar heel zielig lijkt, maar niet zielig is. In werkelijkheid is hij juist heel krachtig, zegt hij. Die woorden lijken zusje op het lijf geschreven: niet zielig, maar juist krachtig in al haar incasserings-

vermogen. Ze maakt voor John een crucifix van pijpenragers en paperclips.

Gedurende de gehele film heeft zusje geen naam. Ze blijft 'het zusje van Katia'. Ook daarin lijkt een link te liggen met de mens van wie de kerk belijdt dat in hem God 'aller mensen broeder' werd. Pas in de laatste shots van de film krijgt zusje eindelijk een naam. Katia is zoek. Het ergste wordt gevreesd. De telefoon gaat in de flat. Zusje neemt op en geeft de (paas)boodschap aan haar moeder door: 'Ze is niet dood. Ze ligt in het ziekenhuis'. In het ziekenhuis kruipt zusje, zoals ze dat thuis ook vaak doet, bij Katia in bed. In een sterk overbelicht eindshot – dat een engelachtige sfeer oproept – begroet Katia haar zusje met haar eigen naam: Lucia, Licht.

Een mooie film om in een filmhuis of met catechisanten te bekijken. De link met het thema van dit nummer van *Geruchten* is dun, of het zou moeten zijn dat het ook in deze film draait om de kracht van vertrouwen en medemenselijkheid in een wereld vol wantrouwen en relaties die een sterk ruil-karakter hebben: seks in ruil voor geld en aandacht in ruil voor bekering.

In God We Trust

De PKN verliest meer dan duizend leden per week. Daaraan liggen tal van sociologische en psychologische oorzaken ten grondslag. Ook theologische? Hoe is het gesteld met de kwaliteit, betrouwbaarheid of relevantie van onze theologie in prediking en pastoraat? Tijd voor predikanten en andere theologen om onze uitspraken of 'producten' eens kritisch tegen het licht te houden? Deze vragen – en meer – staan centraal op de geruchtdag op vrijdag 26 juni (zie: www.opgoedgerucht.nl). | *Stephan de Jong geeft een voorzet.*

Naar ISO-standaards voor de theologie?

Stephan de Jong

Handel, fabricage, zorg en veel andere gebieden kennen de 'ISO-standaards'. Dat zijn internationaal erkende kwaliteits- en veiligheids-eisen voor bedrijven en instellingen. Ook voor banken bestaan deze standaards, al lijkt het erop dat deze niet voldoende waren om onbetrouwbare financiële producten te vermijden. De kredietcrisis ontvonkte hieraan en daarna sloeg de vlam helemaal in de economische pan.

Een beetje theoloog zal zich na de financiële wonden te hebben gelikt - eigen aandelen, kerkelijke beleggingen, pensioenen - afvragen hoe het zit met de betrouwbaarheid van zijn of haar producten. 'In God we trust?' Al langer kennen wij onze eigen crisis. Rond de duizend kerkleden per week schijnen de kerk uit te siepelen. Niet alleen als gevolg van ondeugdelijke theologische producten. Maar je zou de mensen de kost moeten geven die het christendom ongeloofwaardig zijn gaan vinden. 'De Heer is mijn herder ...' Wie in grazige weiden het Zwitserleven-gevoel zit te vieren, wil dat wel geloven. Maar als de rampen in je leven toeslaan?

Aan welke criteria moeten theologische uitspraken minimaal voldoen om in onze huidige Westerse cultuur over te komen als betrouwbaar, relevant en het overwegen waard? Ik probeer enkele modern-theologische kwaliteits-eisen te schetsen; een bescheiden aanzet tot ISO-standaards voor de theologie.

Standaard 1

Theologische uitspraken dienen empirisch plausibel te zijn.

Nee, harde bewijzen zijn er niet of nauwelijks in de theologie. Het is een andere tak van denksport dan natuurwetenschap. Uitspraken over God hebben meer het karakter van scherven dan van systemen. Maar de eis blijft om te verduidelijken waarop je spreken over God is gebaseerd. Des te meer nu de autoriteit van Schrift, traditie of dominee nauwelijks meer werkt. 'De Heer is mijn herder ...' 'De Here zegene u en behoede u ...' 'God is getrouw ...' Prachtige uitspraken. Maar lege hulzen als ik zou denken dat mij als gelovige niets kan overkomen. Om hun mantra-gehalte te vervangen door concrete inhoud zullen we moeten verwijzen naar sporen van goddelijke betrouwbaarheid. Met Dingemans bijvoorbeeld, door te wijzen op de bewarende ratio van de natuur, de geschonken menselijke ratio en haar sociale structuren, de stem van de Roepende in het individuele leven. Of met de mystici zouden we kunnen wijzen op de ervaring van Gods kennen van ons diepste zelf, zijn intieme aanwezigheid die ons bestaan niet redt van gevaar maar wel ons bestaan bevestigt.

Standaard 2

Theologische uitspraken dienen bescheiden van toon te zijn.

Zoals zojuist gezegd, theologie kent niet of nauwelijks bewijzen. Geen vak met zoveel onzekerheidsgraden. Alleen al daarom is terughoudendheid gepast; een kwestie van fatsoen. Daar komt nog eens bij dat theologie over geloof gaat. Daarin spelen Schrift en logica een rol, maar het geloof ligt tegelijk ingebed in het eigen levensverhaal, het karakter en de eigen ervaringen en vormt daarmee een uiterst persoonlijke kwestie.

In sommige kerkelijke kringen wordt wel aangedrongen op ferme, orthodoxe duidelijkheid. Ik denk echter dat kerken die ferme heldere uitspraken hooghouden, eilandjes in de cultuur vormen. Hun duidelijke standpunten lijken mij niet zozeer een kwestie van waarheid als wel van identiteit, al zullen zijzelf dat waarschijnlijk anders taxeren. Een bijkomende factor is misschien dat sommige mensen dreigen te bezwijken onder de moderne keuzedwang, flexibilisering en informatiebombardementen. Dan is het soms heerlijk 'waarheden' te kunnen koesteren als 'onomstotelijk' houvast. Opium van het volk dus.

Er zal altijd een markt zijn voor dogmatische theologie. Of het een langdurige groeiemarkt is? Cultureel gezien waait de wind anders. Volgens onderzoek van het CBS vindt 72% van de Nederlanders dat religie meer met zoeken dan met vaste overtuigingen te maken heeft. Ondanks mijn reserves bij Klaas Hendrikses *Geloven in een God die niet bestaat*, ben ik het roerend met hem eens wanneer hij stelt: 'het taalgebruik aan de goede kant van de grens zal zich beperken tot de eerste persoon enkelvoud: wat ik over God zeg, zegt niets over God, alleen iets over mijn God. Beter nog: over mijn ervaringen die ik in verband breng met wat ik God noem.'

Standaard 3

Theologische uitspraken dienen existentiële relevantie te bezitten.

Theologische uitspraken die er werkelijk toe doen dienen 'aards' te zijn, dat wil zeggen het existentiële belang ervan moet verduidelijkt kunnen worden. Nu ben ik de eerste die wil erkennen dat niet elke theologische uitspraak direct nuttig hoeft te zijn. Het speculatieve verstand wil ook wat. De eis van existentiële relevantie geldt minder voor de academische theologie - hoewel uiteindelijk daar ook - dan voor de theologie in kerk, preek en pastoraat.

Niet alleen in het pastoraat geldt de eis goed te luisteren om adequaat te kunnen reageren op mensen. Ook voor de predikant als theoloog geldt dat. Een goed theoloog streeft naar een 'esprit de finesse', een fijngevoeligheid voor de bestaansvragen van mensen en theologische inzichten die er in dat verband toe doen.

Volgens Van Peursen heerst in de moderne cultuur het 'functionele denken'. Hij schreef daarover: '... een bepaalde geloofsovertuiging of politiek standpunt is niet objectief goed, maar pas goed als ik het als nuttig en doeltreffend ervaar.' Dat wist Berthold Brecht trouwens al. In één van zijn stukken wordt aan de heer K. gevraagd of God bestaat. Het antwoord van de heer K.: 'Ik raad u aan na te denken of uw gedrag, afhankelijk van het antwoord op deze vraag zou veranderen. Indien het niet zou veranderen, kunnen we de vraag wel vergeten.'

Dr. Stephan de Jong is predikant in Bussum en lid van de Stuurgroep OGG.

MENSELIJKE MAAT

De kerk heeft in deze cruciale tijd beslist iets wezenlijks in te brengen over de zin van werk, over menselijke behoeften, de wereldarmoede. Die thema's mis ik in de discussies.

Terecht koesterde de kerk altijd argwaan tegen een zelfstandigheid van geldbeheerders. De bijbel verbiedt om rente te nemen van je naaste in moeilijkheden. Toen het kapitalisme kwam, bleef hiervan het bezwaar tegen woekerrente overeind. Geld is een dienend ruilmiddel voor sociale en economische betrekkingen tussen mensen en met een zelfstandige geldhandel is de samenleving niet gediend. De geldwaarde van ondernemingen kan verdampen, maar mensen hebben die waarde door hun werk tot stand gebracht. Dat werk is blijvend door de inzet van hun talenten en het resultaat daarvan. Het mag niet zomaar verloren gaan. (...)

Ook de economische sector vraagt om een menselijke maat: betrokkenheid en inspraak. Democratie wordt beperkt tot politieke beslissingen en daaraan onttrekt de economie zich veelal. Veel bedrijfsbeslissingen gaan buiten de werkvloer om. Dat speelt mee op de achtergrond van deze crisis. Hier valt een wereld te winnen, maar wel zijn fantasie en machtsvorming nodig. | DS. HARRY PALS, IN REACTIE OP PROF. JAAP KOELEWIJN, HOGLERAAR FINANCE, NYENRODE UNIVERSITY. (MET TOESTEMMING OVERGENOMEN VAN WWW.PROTESTANT.NL, 29 OKTOBER 2008)

In God We Trust: Studiedag over de kredietcrisis & geloofscrisis

Doorn – De komende studiedag van Op Goed Gerucht – de twintigste in successie - gaat over ‘vertrouwen’ en draagt als titel *In God We Trust*. Met name wordt gezocht naar wat economie en theologie elkaar op dit punt te melden hebben. Vertrouwen lijkt een sleutelwoord, zowel in de huidige kredietcrisis als in de geloofscrisis van de kerk. Hoe staat het met de kwaliteit en betrouwbaarheid van kerkelijke ‘producten’, en met de kredietwaardigheid van de theologie? Of wat levert het gesprek met de economie op ten aanzien van het teruglopende marktaandeel van de kerk? Deze en andere vragen komen aan bod op de Geruchtdag van vrijdag 26 juni 2009, van 10.00-16.00 uur op conferentiecentrum Hydepark te Doorn.

Hoofdspreker is Arjo Klamer, hoogleraar aan de Erasmus Universiteit en auteur van *In Hemelsnaam! Over de economie van overvloed en onbehagen*. Stephan de Jong verzorgt een theologische reflectie op zijn verhaal. Workshops over verschillende aspecten van vertrouwen worden verzorgd door Erik Asscher, Casper Labuschagne, Walter Meijles, Mirjam Wolthuis en Sytze Ypma. Als beweging van moderne theologen staat OGG open voor gemeentepredikanten, geestelijk verzorgers, kerkelijk werkers en andere theologen.

Opgeven kan tot 16 juni

Bij voorkeur via gaderuiter@pthu.nl, en anders per telefoon: 0343 524 253.

De kosten voor deze dag zijn € 40 (studenten € 20), te voldoen bij aankomst.

Informatie over

het programma:

Wilma Hartogsveld,
whartogsveld@tiscali.nl.

Bezoek voor meer

algemene informatie

de website

www.opgoedgerucht.nl

Meer informatie

over dit bericht:

Stefan Dijkhuizen,
stefandijkhuizen@yahoo.com, Tel 0294 457 994 |
GSM 06 4121 4954

Redactie

Ad Boogaard

Aarnoud van der Deijl

Iemke Epema

Lyonne Verschoor

Dick Vos

Coen Wessel

Redactieadres

Aarnoud van der Deijl

Meiveld 1

4388 MB Oost-Souburg

(0118) 785 702

Ontwerp en layout

Rob de Bree

Colofon De nieuwsbrief 'Geruchten'
verschijnt driemaal per jaar

Een abonnement kost € 20,-
per kalenderjaar

Predikanten, kerkelijk werkers en
theologiestudenten kunnen zich
aansluiten bij Op Goed Gerucht via:
Dick Vos, dtvos@pthu.nl
(tevens voor adreswijzigingen)

www.opgoedgerucht.nl

Op Goed Gerucht

